

جرائم زیست محیطی فراملی

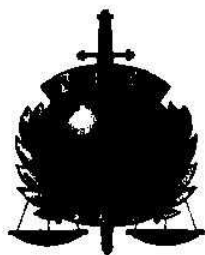
به سوی جرم شناسی جهان بوم

مؤلف

راب وایت

برگردان

حیدر ضا دانش ناری

پلیس بین الملل ناجا

سرشناسه: وایت-رابرت داگلاس، ۱۹۵۶م (White, R.D.(Robert Douglas)
 عنوان و نام‌پدیدآور: جرایم زیست محیطی فراملی: به سوی جرم‌شناسی
 جهان‌بوم / مولف راب وایت: برگردان حمیدرضا دانش‌ناری؛
 (به سفارش) پلیس بین‌الملل ناجا
 مشخصات نشر: تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵
 مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص. جدول.
 شابک: 978-964-511-742-7
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 یادداشت: عنوان اصلی: Transnational environmental crime:
 toward an eco-global criminology, 2011.
 یادداشت: کتابنامه؛ همچنین به صورت زیر نویس
 عنوان دیگر: به سوی جرم‌شناسی جهان‌بوم
 وضع: جرایم زیست محیطی
 موضوع: عدالت زیست محیطی
 شناسه افزوده: دانش‌ناری، حمیدرضا، ۱۳۶۷ - مترجم
 شناسه افزوده: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران پلیس بین‌الملل
 رده‌بندی کنفرانس: HV ۶۴۰/۱/۲ ج ۲
 رده‌بندی دیویی: ۳۶۰/۱۸
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۳۱۹۱۰

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فکس، ... و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن ذیل اطلاع دهید.

۹۴۳

نشر میزان

جرایم زیست محیطی فراملی: به سوی جرم‌شناسی جهان‌بوم

رابرت داگلاس وایت

ترجمه: حمیدرضا دانش‌ناری

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۷۴۲-۷

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتوح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۴۳۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

دیباجه مترجم برای چاپ دوم: جرم‌شناسی انتقادی، رهیافت جهان‌بوم‌شناسانه و	
مقابله با جرایم زیست‌محیطی.....	۱۳
دیباجه پروفیسور راب وایت برای برگردان فارسی کتاب.....	۲۰
دیباجه مترجم برای چاپ نخست: درباره جرم‌شناسی جهان‌بوم.....	۲۴
پسگفتار.....	۳۰

فصل اول-جرم زیست‌محیطی فراملی

درآمد.....	۳۵
جرم زیست‌محیطی فراملی.....	۳۸
انواع جرایم زیست‌محیطی فراملی.....	۴۵
بافت جرایم زیست‌محیطی فراملی.....	۴۹
پژوهش در حوزه جرایم زیست‌محیطی فراملی.....	۵۵
برآمد.....	۶۰

فصل دوم-جرم‌شناسی جهان‌بوم

درآمد.....	۶۵
مفهوم‌سازی ضرر زیست‌محیطی.....	۶۶
مفهوم بوم در جرم‌شناسی جهان‌بوم.....	۷۳
بازپژوهی جهان در جرم‌شناسی جهان‌بوم.....	۸۰
برآمد.....	۸۹

فصل سوم-تغییرات اقلیمی

درآمد.....	۹۵
تغییرات اقلیمی.....	۹۶
ارتباط تغییرات اقلیمی و جرم‌شناسی.....	۹۹
ضررهای متناقض‌نما.....	۱۰۹
برآمد.....	۱۱۶

فصل چهارم-تنوع زیستی

درآمد.....	۱۲۱
تنوع زیستی.....	۱۲۳
تنوع زیستی و گیاهان.....	۱۲۷
تنوع زیستی و حیوانات.....	۱۳۸
برآمد.....	۱۴۷

فصل پنجم-پسماند و آلودگی

۱۵۳		درآمد
۱۵۴		پسماند و آلودگی
۱۶۱		دفع زیاله و کاهش ضرر
۱۶۵		تولید پسماند و تغییرات اقلیمی
۱۷۰		پسماند و روابط قانونی - غیرقانونی
۱۷۳		برآمد

فصل ششم - بزهکاران

۱۷۹		درآمد
۱۸۰		چشم‌اندازهای نظام‌مند به مسئولیت
۱۹۰		پژوهش پیرامون بزهکاران جرایم زیست‌محیطی
۱۹۹		تبانی شرکت‌ها و دولت‌ها
۲۰۲		برآمد

فصل هفتم - بزه‌دیدگان زیست‌محیطی

۲۰۷		درآمد
۲۰۹		دیگر بزه‌دیدگان
۲۱۲		بزه‌دیده‌شناسی زیست‌محیطی
۲۲۵		سیاست‌های دانش‌بنیان
۲۳۱		برآمد

فصل هشتم - پاسخ‌های عدالت کیفری

۲۳۵		درآمد
۲۳۶		ضابطان زیست‌محیطی
۲۴۳		کیفرها و نظام جبران خسارت
۲۴۶		سنجش میزان ضررهای زیست‌محیطی
۲۵۳		برآمد

فصل نهم - فعالیت‌باوری فراملی

۲۵۹		درآمد
۲۶۱		برانگیختن احساسات بین‌المللی به مثابه ابزار عملی فعالیت‌های فرامرزی
۲۶۴		چارچوب اخلاقی فعال‌باوری زیست‌محیطی فراملی
۲۶۸		فعال‌باوری زیست‌محیطی، جرم و جرم‌انگاری
۲۷۸		برآمد
۲۸۳		فهرست منابع

دیباچه مترجم برای چاپ دوم:

جرم‌شناسی انتقادی رهاست جهان‌بوم‌شناسانه و مقابله با جرایم زیست‌محیطی^۱

۱- در طول زندگی بشر، مشکلات زیست‌محیطی به عنوان بخشی از زندگی انسان‌ها به رسمیت شناخته شده است. با وجود این، ورود چالش‌های زیست‌محیطی به مباحث عمومی به سال ۱۹۶۲ برمی‌گردد. خانم کاسون^۲ در کتاب خود «بهار خاموش»^۳ به عنوان اولین پژوهش این حوزه، بخشی از پیاپی‌های ناگوار مشکلات زیست‌محیطی را برشمرد. پس از انجام این تحقیق، چشم‌اندازها در این خصوص گسترش یافت، کتاب‌ها و مقاله‌های بسیاری در این زمینه به رشته تحریر درآمد و فعالان زیست‌محیطی نیز در قالب سازمان‌های مردم‌نهاد، کنش‌های خود را ساماندهی کردند. با وجود این، تأثیر کتاب بهار خاموش بر پژوهش‌گران محیط زیست موجب شد تا از دهه هفتاد میلادی ارتباط چالش‌های عمومی و مسائل زیست‌محیطی مورد توجه قرار گیرد. در پرتو تمرکز جدید پژوهش‌گران، مفهوم نوینی به نام امنیت

^۱ - ایده اصلی این دیباچه برگرفته از مقاله «جرم‌شناسی انتقادی و چالش مقابله با تغییرات اقلیمی» اثر پروفسور راب وایت و رونالد کارمر است که در مجله تخصصی جرم‌شناسی انتقادی در سال ۲۰۱۵ به چاپ رسیده است.

^۲ - Carson

^۳ - Silent Spring

زیست‌محیطی نیز شکل گرفته است. این مفهوم انتزاعی که با مسائلی چون ضرر و محیط زیست در ارتباط است، بر شرایط پیرامونی بشر تأکید می‌کند. توجه اصلی این رویکرد، توجه به سامانه‌های زیست‌محیطی و طبیعی، صرف‌نظر از مسائل سیاسی و اقتصادی است. بر این اساس، کمبود غذا، آب، جان‌پناه و دیگر منابع طبیعی، وضعیت ناپایداری را برای بشر به وجود آورده است. این وضعیت همان است که از آن به ناامنی زیست‌محیطی یاد می‌شود. از این‌رو، پدیده‌های زیست‌محیطی مختلفی هم‌چون گرم شدن کره زمین، تغییرات اقلیمی، جنگل‌زدایی، کمبود آب آشامیدنی، از بین بردن گونه‌های گیاهی و جانوری و ... امنیت زیست‌محیطی را با چالش مواجه می‌کند.

۲- در سال‌های اخیر، جرم‌شناسان به خطرات جهانی گرم شدن کره زمین و تأثیر ساختار سیاسی و اقتصادی حاکم بر نظام‌های سرمایه‌داری در بروز این پدیده توجه کرده‌اند. بخش مهمی از تحلیل‌های موجود در این حوزه، به مفهوم‌سازی جرایم شرکتی و دولتی پرداخته‌اند. بر این اساس، دولت‌ها و شرکت‌ها با حضور فعالانه در عرصه‌های تجاری، سود، انرژی‌های کثیف را رشد و پرورش داده‌اند. همان‌طور که اشاره شد، تضمین منافع شرکت‌های چندملیتی در پرتو خطر و ضرر زیست‌محیطی توجیه می‌شود. به عبارت دیگر، بجای به گونه‌های جانوری و گیاهی و زیست‌بوم‌های خاص به مثابه پیامد عادی فشار نام نظام‌مند گروه‌های قدرت و ثروت در نظر گرفته می‌شود؛ امری که به خوبی بازتاب را به میان قدرت دولتی و قدرت طبقاتی است.

۳- در خصوص ارتکاب جرم توسط شرکت‌ها و دولت‌ها دو نگاه عمده وجود دارد. سیتو و امونز^۱ در کتاب «جرایم زیست‌محیطی: نقش نظام عدالت کیفری در حمایت از محیط زیست»^۲ بر این باورند که جرم زیست‌محیطی، فعل یا ترک فعل غیرمجاز است که تخلف از آن، فرد را تحت تعقیب کیفری قرار می‌دهد. به اعتقاد

^۱- Situ and emmons

^۲-Environmental crime: The Criminal Justice System's role in protecting the Environment

برخی دیگر، عموماً تعریف جرم زیست محیطی در اختیار نظام های سیاسی است. از این رو، جرم به هر فعل یا ترک فعل معارض با تکالیف فرد اطلاق می شود که به رفاه عمومی آسیب زند. بر این اساس است که کیفر قانونی در جریان رسیدگی قضایی، توسط نهادهای به نام دولت اعمال می شود. این رویکرد، از یک سو، دولت را هسته مرکزی تعریف رفتارهای مجاز (مباح) و غیرمجاز (بزهکارانه) می داند و از سوی دیگر، جرم را بر اساس متون قانون جنایی تحلیل می کند. به طور کلی در رویکرد حقوقی، ملاک شناسایی جرایم زیست محیطی، توجه به قوانین کیفری است؛ زیرا متخصصان این حوزه معتقدند که مرز میان رفتارهای مجاز و غیرمجاز توسط قانون جنایی مشخص می شود. به عبارت دیگر، می توان گفت که ملاک توجه پژوهش گران این رصه، تکیه بر اصل قانونمندی جرم و مجازات است. با وجود این، در پرتو رویکردهای جرم شناسی جهان بوم، اصل ضرر مرکز توجه قرار می گیرد. به باور متخصصان این حوزه، آنچه در تعریف جرم زیست محیطی ملاک قرار می گیرد، جرم انگاری آنها نیست، بلکه هر رفتاری که موجب ایراد ضرر بر محیط زیست شود، جرم زیست محیطی خواهد بود. لنینچ به عنوان آغازگر جنبش جرم شناسی سبز، چالش های زیست محیطی را به مثابه بحث اصلی جرم شناسی به رسمیت شناخت. پس از آن، بسیاری از جرم شناسان، از بسط و تکمیل شبکه های بین المللی، تفکر انتقادی به چالش های زیست محیطی را سرلوحه فعالیت های خود قرار دادند. از دریچه جرم شناسی سبز، بهترین جایگاه تحلیل ضرر زیست محیطی، توجه به مبانی عدالت بر اساس شاخص هایی چون تفکرات بشری، حق حیوانات، و محیط زیست و دغدغه های حقوق بشری است. مسئله کلیدی در این بستر، شناسایی انواع مختلف ضرر بر اساس عدالت جامع زیست محیطی و جرم انگاری برخی ضررها است که در جرم شناسی جریان غالب به آنها توجه نشده است.^۱

۱- با توجه به اهمیت و کاربردی بودن مسائل زیست محیطی، اخیراً مقام رهبری در راستای بند اول اصل ۱۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سیاست های کلی محیط زیست را ابلاغ کرده اند. ایجاد نظام یکپارچه ملی محیط زیست، مدیریت هماهنگ و نظام مند منابع حیاتی، جرم انگاری تخریب محیط زیست، تهیه اطلس زیست بوم کشور، تقویت دیپلماسی محیط زیست، گسترش اقتصاد سبز و نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی از جمله محورهای ابلاغیه مقام رهبری است. این ابلاغیه که به برخی از مهم ترین دغدغه های جرم شناسی جهان بوم توجه دارد، با گذر از نگاه های سنتی موجود در عرصه محیط زیست، به نگرش های انتقادی موجود در حوزه جرم شناسی سبز

۴- اختلاف نظر در خصوص ماهیت اقتصاد سیاسی جهانی، راهبردهای موجود در عرصه تحولات اجتماعی و زیست محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و از این رو، پاسخ‌ها به آسیب‌های زیست محیطی - در قالب‌هایی چون مداخله کیفری و پیش‌گیری از ارتکاب ضرر زیست محیطی - متفاوت خواهد شد.

۵- راه نخست مقابله با جرایم زیست محیطی، جرم‌انگاری جامع ضررهای زیست محیطی، تحلیل‌های اجتماعی - حقوقی پایدار از قانون‌شکنی در این حوزه، نقش به‌ادای عدالت کیفری در کشف و تعقیب جرایم و ارزیابی فرصت‌ها و مشکلات مداخله کیفری در این قلمرو است. رویکرد دوم، قاعده‌مندسازی اجتماعی را به مثابه سازوکار اصلی مقابله با ضررهای زیست محیطی در نظر می‌گیرد و با تکیه بر فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در صدد کاهش آلودگی‌های زیست محیطی برمی‌آید. لازم به‌تذکر است که بسیاری از مداخله‌های قانونی در حوزه محیط زیست ناشی از جنبش‌های اجتماعی بوده که خود را در قالب کارزارهای عمومی^۱ نشان داده‌اند.

۶- از آن‌جا که مقابله با جرایم زیست محیطی مستلزم رویکردهای چندنهادی است، می‌توان چنین گفت که راه مؤثر برخورد با چالش‌های زیست محیطی، به‌کارگیری هر دو رویکرد اجتماعی و قانونی است. از این رو، در ادامه به برخی از مهم‌ترین راهبردهای موجود در این زمینه می‌پردازیم.

نزدیک شده است. گرچه که به نظر می‌رسد، تحلیل و ارزیابی سیاست‌های کلی محیط زیست، تاب تبدیل شدن به یک پایان‌نامه در دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی را دارد، با وجود این، در ادامه و به مناسبت طرح مباحث، به مهم‌ترین رویکردهای جرم‌شناسانه موجود در این ابلاغیه اشاره می‌کنیم.

۱- Campaign